

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

MOŽNOSTI ROZVÍJENÍ TVOŘIVOSTI V MŠ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karolína Chroustová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Monice Plíhalové za odborné vedení, ochotu a cenné rady, které mi při vypracování bakalářské práce poskytovala. Dále bych chtěla poděkovat MŠ Hlavňovice, kde jsem mohla veškeré aktivity realizovat.

1	Obsah	
2	SEZNAM ZKRATEK	4
3	ÚVOD	5
4	TEORETICKÁ ČÁST	6
5	TVOŘIVOST U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	6
5.1	VYMEZENÍ POJMŮ	7
5.2	TEORIE TVOŘIVOSTI	7
5.3	ZKOUMÁNÍ TVOŘIVOSTI	8
5.4	ZNAKY TVOŘIVOSTI	8
5.5	PROČ JE TVOŘIVOST DŮLEŽITÁ?	9
5.6	VÝVOJ TVOŘIVOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	9
6	PROJEVY TVOŘIVOSTI PŘI VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH	11
6.1	VÝTVARNÉ PROSTŘEDKY	11
6.2	FORMY VÝTVARNÉ TVORBY	12
7	PROJEVY TVOŘIVOSTI PŘI HUDEBNÍCH ČINNOSTECH	13
7.1	DĚTSKÁ HUDEBNÍ TVOŘIVOST	13
7.2	HUDEBNĚTVOŘIVÝ PROCES U DĚTÍ	14
7.3	ZNAKY DĚTSKÉ HUDEBNÍ TVOŘIVOSTI	15
8	PROJEVY TVOŘIVOSTI PŘI POHYBU	15
8.1	DĚTSKÁ POHYBOVÁ TVOŘIVOST	16
9	PROJEVY TVOŘIVOSTI PŘI DRAMATICKÝCH ČINNOSTECH	16
9.1	DŮLEŽITÉ FAKTORY TVOŘIVÉ DRAMATIKY	18
9.2	HRA	18
9.3	DĚTSKÁ DRAMATICKÁ TVOŘIVOST	19
11	CELKOVÉ SHRNUTÍ	20
13	PRAKTICKÁ ČÁST	21
13.1	CÍLE VÝZKUMNÉ SONDY	21
13.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	21
13.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	21
13.4	METODY VÝZKUMU	22
14	VÝSLEDKY VÝZKUMU	23
14.1	ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT	23
14.3	KÓDY A JEJICH SUBKÓDY	24
15	NÁVRH TVŮRČÍCH AKTIVIT	26
15.1	AKTIVITY Č.1	26
	<i>Jaké by to bylo, kdyby z nebe padal barevný déšť?</i>	26
15.3	AKTIVITA Č.2	30
	<i>Jak se dají emoce vyjádřit pohybem?</i>	30
15.4	AKTIVITA Č.3	32
	<i>Vyjádření emocí pomocí zvuků</i>	32
15.5	AKTIVITA Č.4	34
	<i>Příběh o pejskovi Elvinovi</i>	34
15.6	AKTIVITA Č.5	41
	<i>Dramatizace a malba příběhu</i>	41

17	VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ	45
17.1	PROSTŘEDKY K PODNĚCOVÁNÍ TVOŘIVOSTI U DĚTÍ V MŠ.....	45
17.2	KONKRÉTNÍ PROJEVY TVOŘIVOSTI	47
17.3	PŘEKÁŽKY V ROZVÍJENÍ TVOŘIVOSTI	48
18	DOPORUČENÍ PRO BUDOUCÍ UČITELE V MŠ.....	49
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM LITERATURY	52
	RESUMÉ	54
	SEZNAM OBRÁZKŮ	55

Anotace

Má práce se člení na dvě části. V teoretické část je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole jsem vytyčila základní terminologii, která je důležitá pro pochopení základního pojmu tvořivost a věnuji se jí i v dalších osmi podkapitolách. Druhá kapitola se zaměřuje již na tvoření v hudebním odvětví a další čtyři se věnují výtvarným, pohybovým a dramatickým činnostem spojených s tvořením. Praktická část zahrnuje kvalitativní výzkumnou sondu z mé praxe. Na základě zrealizovaných činností v mateřské škole jsem zformulovala doporučení pro učitele mateřských škol.

Anotation

My work is divided into two parts. The theoretical part is divided into five chapters. In the first chapter, I outlined the basic terminology that is important for understanding the basic concept of creativity, and I also cover it in the next eight sub-chapters. The second chapter already focuses on creation in the music industry, and the next four are devoted to visual, movement and dramatic activities connected with creation. The practical part includes a qualitative research probe from my practice. Based on the activities implemented in the kindergarten, I formulated recommendations for kindergarten teachers.

Klíčová slova

Tvořivost, předškolní vzdělávání, výtvarná činnost, hudební činnost, pohybová činnost, dramatická činnost, kvalitativní výzkum

Key words

Creativity, preschool education, creative activity, musical activity, movement activity, dramatic activity, qualitative research

2 Seznam zkratk

MŠ – mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Apod. – a podobně

Např. – například

Atd. – a tak dále

Tzv. – tak zvanou

3 Úvod

Jako téma této bakalářské práce jsem si vybrala možnosti rozvíjení tvořivosti v mateřské škole. Tvořivost jsem si vybrala z toho důvodu, že se objevuje v každodenních činnostech každého z nás a díky ní dokážeme přinášet nové myšlenky, nápady a řešení. Umožňuje nám „zaplout“ do míst mimo zaběhlé stereotypy a pravidla. Díky ní dokážeme vyjádřit sebe sama, své pocity a je to vlastně způsob, jak sdílet myšlenky a emoce s ostatními. Zlepšuje také mezilidské vztahy, a když se snažíme přijít se zajímavými nápady, můžeme najít společné zájmy s ostatními a vytvořit tak pevnější vztahy. Při tvoření se skvěle odreagujeme a uvolníme svou mysl.

Tvořivost celkově nám dává možnost být více otevření novým zážitkům, řešit problémy novými způsoby a najít způsoby, jak se vyjádřit.

Když děti vidí, že mohou vytvořit něco nového a zajímavého, zvyšuje se jejich sebevědomí a sebehodnocení. Výroba různých objektů vyžaduje koordinaci pohybu rukou a očí, což vede k rozvoji jemné motoriky a koordinace.

Jeden z nejdůležitějších faktorů je ten, že pro děti je tvorba zdrojem radosti a zábavy. Když mají možnost tvořit, mohou být šťastnější a spokojenější.

Celkově můžeme říci, že rozvíjení tvořivosti již od dětství, má mnoho pozitivních dopadů na vývoj dětí a může jim pomoci se rozvíjet nejen v uměleckém směru, ale také v oblasti emocionálního vývoje a sociálního učení.

Cílem mé práce bylo prohloubit u dětí tvořivost, nechat je pracovat dle jejich uvážení a fantazie a podporovat je v originalitě. Chtěla jsem objevit další možnosti, jak kreativitu rozvíjet a ujistit se, že opravdu vím, co to tvořivost je. Chtěla jsem také dokázat, že když se řekne slovo kreativita, neznamená to, že se jedná pouze o výtvarné činnosti, ale také o hudební, pohybové či dramatické činnosti, a to se myslím povedlo.

4 Teoretická část

V následujících kapitolách se budu věnovat obecné tvořivosti u dětí předškolního věku, dále projevy tvořivosti při výtvarných činnostech, hudebních činnostech, pohybových činnostech a dramatických činnostech.

5 Tvořivost u dětí předškolního věku

„Co je to tvořivost?“ odpověď na tuto otázku není snadná, protože se jedná o komplikovaný mnohovrstevný jev. Vědecké zkoumání tvořivosti začalo v 50. letech 20. století, ale výzkum není stále ukončen a dosud neexistuje jednoduchá definice tohoto specifického projevu. (Nádvorníková a spol, 2014)

Tvořivostí se rozumí nutkání a potřeba měnit stav, ve kterém se nacházíme a nekonvenčně a originálně experimentovat. Tvořivost neboli kreativita slouží k přetváření skutečnosti a souvisí s představivostí, fantazií a originalitou. Uplatňují se základní myšlenkové operace, logika i intuice. (Nádvorníková a spol, 2014)

O tom, co je to tvořivost, poreferoval J. Uždil ve na konferenci učitelů v roce 1966. Jeho definice zní: *„Tvořivost, všeobecně charakterizována jako účast celé osobnosti na daném výkonu, byla v poslední době sama – jako psychologický fenomén – podrobena intenzivní vědecké analýze. Ukázalo se, že ji lze chápat konkrétněji a méně literárně. Jejimi neodmyslitelnými složkami jsou citlivost k vlastní činnosti a k vlastnímu zážitku z probíhajícího výkonu, schopnost ústrojné syntézy takové, která není založena jen na zevšeobecnění, ale obsahuje prvek subjektivního hodnocení a postřehu pro potřeby individuálního, originálního řešení, schopnost vidět jednoduché ve složitém, ale i složitě v jednoduchém. Zdůrazňuje se tu tedy složka činnosti, ale i přípravné a průběžné analýzy podmínek, složka emocionální (zájem, radost), ale i složka racionální.“* (Hazuková, 2010)

Tvořivost neboli kreativita bývá označována nejčastěji jako vlastnost osobnosti nebo schopnost. (Hazuková, 2010)

Dle mého názoru, když někdo tvoří, znamená to, že vytváří něco nového a originálního. Toto vytváření může být v různých oborech, jakou jsou hudba, umění, ale např. i technologie. Tvořivost má mnoho definic. Někdo ji popisuje jako něco, co již je a jen to obohacujeme a jiní zase jako něco nového dosud neexistujícího. Můžeme ji také chápat jako proces, při kterém jedinci či skupiny překonávají různé výzvy a řeší problémy.

V každém případě tvořivost přináší nový přínos pro společnost.

5.1 Vymezení pojmů

V souvislosti s tvořivostí se v literatuře setkáváme s různými pojmy, které je dle Hazukové vhodné odlišovat.

Tvořivý x tvůrčí

Rozdíl mezi přívlastkem „tvořivý“ a „tvůrčí“ je takový, že tvořivý je jakýkoliv člověk, který něco dělá, ale tvůrčí jedinec směřuje do vyšších úrovní tvorby. Podle J. P. Guilforda a A. H. Maslowa: „Tvořivá činnost není vždy tvůrčí činností (tvorbou), stejně jako každá osobnost nemusí být osobností tvůrčí.“ (Hazuková, 2010)

Tvořivost x tvorba

Tvořivost má mnohem širší pojem než tvorba, jelikož tvořivost provádí jakýkoliv jedinec každý den, vlastně vše, co děláme, je vlastně tvoření. Tvorba neboli tvůrčí práce, se na rozdíl od tvořivosti váže k určitému vědeckému či uměleckému oboru, ve kterém dochází k procesu a výsledku. (Hazuková, 2010)

Objevování x vynalézání

Obojí to jsou rysy tvořivosti a jejich rozdíl spočívá v tom, že objevování se vztahuje k něčemu, co již existuje a chystáme se to objevit a vynalézání se snaží o vytvoření něčeho nového, dosud neexistujícího. (Hazuková, 2010)

5.2 Teorie tvořivosti

Za nejstarší ucelenou klasickou teorií tvořivosti považujeme „strukturu intelektu“, kterou tak nazval a vypracoval americký psycholog J. P. Guilford. Pomocí faktorového rozboru přišel na to, že inteligence se skládá z pěti typů duševních operací:

- Gnóze neboli poznání, odhalení typických znaků situace.
- Schopnost uchovat si známé skutečnosti
- Sbíhavé myšlení, což znamená myšlení, které vychází z jedné správné odpovědi na danou otázku.
- Rozbíhavé myšlení neboli myšlení různými směry.
- Reflexe neboli zhodnocení v souvislosti s přesností nebo správností získaných informací na základě předchozích operací. (Hazuková, 2010)

J. P. Guilford také stojí za vytvořením „Modelu kreativního řešení problému“, který se zabývá složením intelektu. Podle něj začíná řešení daného problému při vstupu z vnějšího prostředí do lidského vědomí. Průběh řešení daného problému ovlivňují takzvané „filtry“, které určují, zda daný problém bude mít vliv na chování daného člověka nebo zda se dostaví „úniky“, které způsobí, že daný průběh nebude dále pokračovat. (Hazuková, 2010)

Další důležitá teorie kreativity je od českého psychologa J. Hlavsy, který připomněl, že tvořivost nemůžeme zkoumat jen na základě jejich vnějších projevů, které jsou pozorovatelné, ale také na základě její stálé tendenci k vývoji. Zaměřil se proto na průběžné zkoumání efektivnosti tvořivosti. (Hazuková, 2010)

5.3 Zkoumání tvořivosti

Tvořivost a její projevy můžeme zkoumat různými způsoby. Ve výtvarné výchově máme zejména tři důležité přístupy při zkoumání. První z nich se zabývá projevy tvořivosti, jejich předpoklady, a i průběhem řešení problému kreativity. Druhý přístup se zabývá studováním tvořivosti, jako procesu, a neustálé tendenci k tomu se vyvíjet a rozvíjet. U posledního, třetího přístupu, je kreativita zkoumána jako zvláštní celostní nadání. (Hazuková, 2010)

Zkoumání procesuální stránky tvořivosti se zabývá rozdílem mezi **kreativitou a kreativizací**. **Kreativizací** jsou podmíněné vnější projevy tvořivosti, což je vnitřní pohyb daného jedince. **Kreativizace** je tvůrčí proces, který zahrnuje rozvoj a utváření osobnosti. Má tři základní důležité body. Prvním z nich je stanovení kreativní situace, kde hraje důležitou roli **alterace**, která je důležitým předpokladem ke vzniku tvořivého procesu. Při alteraci dochází k rozhodnutí něco změnit. Je založena na vzájemném slučování vnějšího prostředí s vnitřním, kdy mezi vnější podněty patří hlavně cíl, sociální a materiální předpoklady. Mezi vnitřní podmínky se řadí hlavně motivace neboli stimul, zkušenosti, dovednosti anebo také přání. (Hazuková, 2010)

Myslím si, že zkoumání tvořivosti je zajímavý a užitečný proces, jak lépe pochopit myšlení lidí a vytváření nových nápadů. Můžeme ji zkoumat pomocí testů kreativity, které měří, do jaké míry je člověk schopný vymýšlet nové nápady. Alternativou jsou také studie umělců, vynálezců, spisovatelů, kteří mohou poskytnout informace o tom, jak se tvořivost projevuje. Mezi další typy se řadí například různé experimenty, při kterých se zkoumá, jaké faktory mohou podpořit kreativitu.

5.4 Znaky tvořivosti

Mezi znaky tvořivosti patří vynalézání a objevování. Tyto znaky se netýkají jen výsledku daného díla, ale také procesu zpracování, kterým se došlo k danému výsledku. (Nádvorníková a spol, 2014)

Podle V. Lowenfelda a P. Guilforda máme těchto šest znaků tvořivosti:

- Fluence (plynulost) – zabývá se tím, jak plynule dokáže člověk mluvit a jak rychle si dovede vybavovat slova a pojmy.
- Flexibilita (pohyblivost) – zabývá se uplatněním osvojených informací
- Originalita – talent vidět skutečnost mimořádně, neobvykle
- Elaborace – schopnost tvořit nové složení na základě toho, co už osoba ví a dovede
- Senzibilita neboli citlivost – schopnost si spontánně všimnout neobvyklých situací a věcí.
- Redefinice, transformace (změna) – nová definice, která nahradí tu stávající

(Hazuková, 2010)

Myslím, že dalšími důležitými znaky tvořivosti jsou otevřenost, motivace, odvaha, schopnost experimentovat, schopnost kombinovat a rozhodně být originální.

5.5 Proč je tvořivost důležitá?

Kreativita je velmi důležitým aspektem pro život. Jestliže jí budeme v běžném životě používat, nastane větší potěšení ze života. Pomáhá nám dělat lépe jakoukoliv aktivitu a člověk začne využívat pravděpodobně dosud skryté schopnosti a dovednosti. Obvykle ji spojujeme s různými umělci, ale pokud se zamyslíme, můžeme jakoukoliv práci vykonávat s využitím tvořivosti. (Maisel, Loupová, 2000, 2002).

Podle mě potřebuje tvořit každá osobnost, proto je velmi důležité ji u dětí rozvíjet již v útlém věku. Je důležitá z mnoha důvodů:

- Pro vytváření nových nápadů.
- Umožňuje lidem přemýšlet o problémech z jiných úhlů pohledu.
- Díky ní mohou lidé tvořit něco osobního a originálního.
- Mohou rozvíjet svou osobnost a pomoci tak ostatním lidem, aby lépe porozuměli sebe samým.
- Může přinést větší radost ze života, smysl do života a zlepšit náladu.

Myslím si, že je důležitá pro rozvoj myšlení a celkově osobnosti.

5.6 Vývoj tvořivosti v předškolním věku

U dětí se začíná tvořivost projevovat nejprve v jejich hrách, kdy hovoříme o tvořivé funkci hry, kde v každé hře můžeme najít nějaký prvek tvořivosti nebo předpoklad pro tvořivou

aktivitu. K tvořivosti podněcují nejvíce hry, při kterých dochází k souhře smyslových orgánů a tělesného pohybu a také hry volné, což jsou spontánní hry, při kterých si dítě samo vybere hračky, záměr, námět a uspokojuje tak své vlastní potřeby a zájmy. (Nádvorníková a spol, 2014)

V předškolním věku se objevuje hlavně tvořivost vyjadřující citové zabarvení jejímž výsledkem je sebevyjádření. Poté děti v tomto věku vyjadřují tvořivost produktivní, při kterých děti rozvíjí strategie, které směřují k vytvoření nového objektu či nápadu s určitým záměrem.

Dalším typem je invenční tvořivost, kdy děti objevují nové vynálezy nebo zlepšovací návrhy. (Nádvorníková a spol, 2014)

Myslím si, že se v předškolním věku mohou projevovat různé druhy tvořivosti, ovšem záleží na zájmech a schopnostech daného dítěte. Patří sem výtvarná tvořivost, dramatická tvořivost, při které si děti představují různé situace a role a samozřejmě také hudební tvořivost. Co považuji za důležité je to, dát dítěti možnost volby co se týče aktivit, které se mu líbí.

To, jak se děti tvořivě projevují, souvisí s tím, jak chápou okolí a svět a jakou mají zásobu poznatků. Dané poznatky a zkušenosti o světě nejsou dostačující k vysvětlení jevů, které se na světě dějí, proto tam, kde dítě nemá správnou a dostačující informaci, pomáhá si vlastním domýšlením a nápadem. Chápaní světa dítěte předškolního věku se proto jeví, jako originální a dohodnutý. Děti jsou stejně tvořivé jako dospělí, jen mají méně rozumu, znalostí a zkušeností.

V aktivitách, které děti provádějí pravděpodobně něco objeví, ale nikoliv vynaleznou. (Nádvorníková a spol, 2014)

Vývoj tvořivých schopností má tři stádia:

- Prekreativní stádium, zde převládají hravé aktivity, volné hry a zacházení s předměty a nástroji. Zde je tvořivost nezralá a náhodná a dítě své nápady nerozlišuje od reality. Objevuje se zde senzomotorická hra, kdy dochází k prvnímu vzestupu tvořivosti. Další je období napodobivé hry, kdy dítě zapojuje představivost. (Nádvorníková a spol, 2014)
- Druhé vývojové stádium je charakteristické tím, že zde dochází k poklesu tvořivosti u dětí. Důvodem tohoto útlumu je nástup do školy a také snaha o hledání objektivních, správných odpovědí při poznávání světa, což je přirozený posun v kognitivním vývoji. (Nádvorníková a spol, 2014)

- Třetí vývojové stádium se projevuje už „skutečnou“ tvořivostí, která se blíží k dospělé podobě. (Nádvorníková a spol, 2014)

U každého dítěte se tvořivost projevuje v jiné míře. Pokud by pedagog chtěl pozorovat tvořivou úroveň dítěte, měl by sledovat například tvořivé postupy dítěte. (Nádvorníková a spol, 2014)

Shrnula jsem několik způsobů, jak může být tvořivost u dětí podporována:

- Dát dětem možnost experimentovat s různými, klidně dosud nepoznanými materiály.
- Povzbuzovat děti k hledání myšlení mimo běžné způsoby a k hledání nových řešení.
- Neomezovat děti svými očekáváními: Děti by měly být povzbuzovány k tomu, aby se učily novým věcem, aniž by byly omezeny očekáváními dospělých.
- Přípravovat prostředí pro tvorbu: Děti by měly mít přístup ke kreativnímu prostředí, kde se mohou volně vyjádřit a experimentovat.
- Dát dětem čas: Děti potřebují čas, aby mohly vyvíjet svou tvořivost.

6 Projevy tvořivosti při výtvarných činnostech

Při výtvarné činnosti vytváříme nová originální díla pomocí různých technik a materiálů.

Výtvarná tvořivost zahrnuje několik tvořivých znaků, mezi které se řadí rozhodně fantazie, díky které můžeme tvořit neobvyklá, originální díla. Dále také schopnost zacházet s materiály, nástroji a umění používat různé výtvarné techniky

Díky výtvarné tvořivosti můžeme přenést své myšlenky, pocity a emoce do daného uměleckého díla, aniž bychom museli něco říkat. Činnosti, které provádíme při výtvarné výchově jsou činnosti s výtvarnými prostředky. Cílem je osvojit si prostředky výtvarné výchovy. (Hazuková, 2011)

6.1 Výtvarné prostředky

Výtvarné prostředky je skupina všech hmotných i nehmotných prostředků. Hmotné jsou nástroje, pomůcky a nemateriální jsou fantazie, představy a výtvarné vnímání. Jsou určeny hlavně pro zrakové vnímání, dále také hmatové a v menší míře sluchové. (Hazuková, 2011)

Mezi výtvarné způsoby patří výtvarné prostředky pro vyjádření. Dále technické a materiální prostředky, jako jsou materiály či nástroje. Nesmí chybět ani odborné výtvarné názvosloví. (Hazuková, 2011)

Mezi výtvarné prostředky patří různé nástroje a techniky, patří tam:

- Barvy, které mohou být vodové, temperové, olejové, pastelové.
- Linie, které jsou používány k definici různých tvarů.
- Textura, což je vlastně hladký, hrubý, lesklý nebo matný povrch. Samozřejmě existují i jiné druhy povrchů.
- Kompozice, která se zabývá uspořádáním prvků v daném díle.
- Forma, která se týká velikosti a tvaru výtvarného prvku.

Když bychom si měli shrnout výtvarné prostředky, tak to vlastně úplně nejde, protože v dnešní době je výtvarným prostředkem vlastně cokoli přírodního, umělého nebo hmotného. Dnešní doba přináší stále nové způsoby, ale velmi častý je návrat k prostředkům, které byly dříve. (Hazuková, 2011) Současné umění nabízí pestrou škálu výtvarných prostředků od tradičních médií po inovativní přístupy.

6.2 Formy výtvarné tvorby

Výtvarná tvorba se dělí do několika podob. Pro rozvíjení tvořivosti je důležitá tvorba zkoumající neboli explorační, výtvarné experimenty a hry. (Hazuková, 2011)

„**Tvorbou explorační** jsme nazvali činnost, která zprostředkovává dětem poznatky o výtvarných prostředcích, dovednost zacházet s prostředky materiálně-technickými a praktické zkušenosti s jejich výrazovými možnostmi, které pak mohou následně využít při výtvarných činnostech s náročnějšími úkoly.“ (Hazuková, 2011, str. 45)

Další tvorbou je výtvarný experiment. „**Výtvarný experiment** má dětem přinést vzdělávací zisk především v podobě zkušenosti, kterou by učitelka měla shrnout a pojmenovat. Nelze jej hodnotit ve smyslu úspěšnosti či kvality výkonu. Zjednodušeně řečeno je experiment zaměřen převážně na poznávací procesy.“ (Hazuková, 2011, str. 45)

Mezi další podoby spadá **výtvarná hra**. „**Výtvarná hra** stejně jako hry ostatní je sama cílem, má cíl sama v sobě. Převažují v ní emoce. Nemůže proto podléhat žádnému hodnocení. Má velký význam motivační a je důležitá pro utváření postojů dětí k činnosti, k tvořivému hledání.“ (Hazuková, 2011, str. 45)

7 Projevy tvořivosti při hudebních činnostech

V českém jazyce se používá termín hudební tvořivost nebo také kreativita. S těmito termíny souvisí slova jako jsou tvorba, proces, tvořivý produkt, schopnost. (Slavíková, 2020).

Cílem práce pedagogů je u dětí vytvořit hudební tvořivost jako trvalou vlastnost, kterou nadále rozvíjejí skrz tvořivý potenciál. (Slavíková, 2020)

Na hudební tvořivost lze nahlížet z různých úhlů. Například Balkin (1985), ji považuje za schopnost, kterou lze vycvičit.

Hudební tvořivost musí mít složky zvláštnosti a prospěšnosti. (Slavíková, 2020)

Osobnosti, které mají tvůrčí myšlení, se liší vlastnostmi hudebně tvořivého myšlení.

Podle Sedláka a Váňové (2013) máme v oblasti hudební tvořivosti tyto znaky myšlení:

- citlivost k hudebním prožitkům, schopnost citlivě vnímat hudbu
- schopnost tvořit hudební útvary v omezeném čase
- být neobvyklí a originální v hudebních činnostech
- umět začleňovat nové hudební úseky a slučovat je do hudebních útvarů (Slavíková, 2020)

Když se zaměříme na tvorbu hudebního procesu, má podle Wallase (1926) čtyři fáze.

První fází je **preparace**, kdy dochází k rozpoznání problému a tvůrce získává vědomosti, dovednosti a schopnosti pro tvořivé činnosti. Druhou fází je **inkubace**, kdy v nevědomí zasahuje předběžné slučovací myšlení. V dalším úseku dochází k propojování úsudků se znalostmi, nazýváme ho **iluminací**, která je fází třetí. (Slavíková, 2020).

Při hudební tvořivosti je důležitým aspektem **improvizace**, která je čtvrtou fází. Zde dochází k neplánovanému uskutečnění nových hudebních myšlenek. (Slavíková, 2020).

Já si myslím, že celkové vymezení pojmu hudební tvořivost je poměrně široké a můžeme ho chápat z různých úhlů pohledu. Základem je tvořivý potenciál jedince složený z psychologických faktorů a genetiky. Cílem pedagogů je vytvořit u dětí trvalou vlastnost hudební tvořivosti a tu rozvíjet skrz tvořivý potenciál. Hudební tvořivost můžeme chápat jako vlastnost, kterou lze vycvičit.

7.1 Dětská hudební tvořivost

Dětská hudební tvořivost sice vychází ze všeobecné tvořivosti, ale má své zvláštnosti a jedinečné vlastnosti, díky kterým je charakteristická. Spojitost ve formulacích dětské hudební tvořivosti, je ovlivněna tím, jak je na ni nahlíženo. (Slavíková, 2020).

Jedná se tedy o to, že je dítě každý den zapojeno do činnosti spojené se zvuky a výsledkem je pro děti pak něco nového a originálního, kdy to nemusí být přesně úplně nové, nýbrž jen nějak obměněné. (Slavíková, 2020)

Když se nad tím zamyslím, je to schopnost dětí něco vytvářet a vyjadřovat se pomocí hudby. Tato tvořivost se může projevat různými způsoby, jako jsou hraní na hudební nástroje či vytvářením různých zvukových efektů. Je důležitá pro rozvoj dětského mozku, motoriky, kreativity a sebevyjádření. Hudba povzbuzuje různé části mozku, které jsou zodpovědné za paměť či koncentraci. Abychom mohli hudební tvořivost u dětí podporovat, je důležité jim poskytnout různé hudební nástroje, se kterými mohou experimentovat. Dalšími důležitými faktory jsou například hudební hry, díky kterým u dětí rozvíjíme rytmus a sluch.

Na co bychom neměly zapomínat je to, že každé dítě je jiné, a ne každého hudba zajímá. Pokud má dítě o hudbu zájem, je důležité ji u něj podporovat.

7.2 Hudebnětvůrčivý proces u dětí

U dětí hraje velkou roli, v tomto tvořivém procesu, duševní prožívání hudby, vnější činitelé a podněcování. Neprobíhá proto stejně jako u dospělých jedinců. Jsou k němu přidány charakteristické prvky související s vývojem a růstem dítěte, a také zde hrají roli nedostatečné vědomosti a zkušenosti spjaté s hudbou. (Slavíková, 2020)

V prvních fázích nemůžeme počítat s dlouhými přípravami, protože by to dětská psychika nezvládala zpracovat, ovšem ve fázi iluminace už to bude lepší, jelikož děti milují objevování a experimentování. Proto když se zamyslíme na tím, jak vlastně tento proces u dětí probíhá, můžeme vyzorovat, že se jedná hlavně o improvizaci, neboť vychází hlavně z dětské fantazie a hravosti. (Slavíková, 2020)

Hudebnětvůrčivý proces u dětí může být různorodý v závislosti na jejich věku, zkušenostech a celkově vnitřních a vnějších faktorech. Dle mého názoru jsou ale různí činitelé, které pomohou u dětí tuto tvořivost podpořit a rozvíjet. Jedním z nich je rozhodně poslech hudby, kde děti odposlouchají různé druhy rytmu, melodie, dynamiky. Důležité je také tvořivá improvizace, kdy děti samy zkouší různé rytmy pomocí nástrojů. Chybět nesmí ani spolupráce s ostatními, kdy si mohou předávat různé hudební nápady. Můžeme je rozdělit do skupin a každá z nich si může zahrát jako hudební skupina.

7.3 Znaký dětské hudební tvořivosti

Stejně jako tvořivost obecně, můžeme i hudební tvořivost rozdělit na tyto znaky: fluence, flexibilita, originalita a fantazie. Fluenci zde vnímáme jako plynulost myšlení, proto se zde jedná o souhrn reakcí v určitém čase. Hudební flexibilita znamená schopnost ohebnosti dané hudební odpovědi od toho, co doopravdy zažijeme a nalezneme jiné odpovědi. Originalita je zaměřena na vytváření nových nepoznaných odpovědí a při fantazii jsou děti schopné vytvářet hudební odpovědi, které se rozcházejí s běžnými a reálnými postupy. Tyto faktory jsou v předškolním období pro hudební tvořivost velice důležité. (Slavíková, 2020)

Důležitými znaky jsou rozhodně experimentování s různými nástroji i „nenástroji“, jako jsou různé druhy nádobí či přírodniny. Mezi další znaky patří spontánní tvorba vlastních melodií nebo kombinování různých hudebních stylů, díky kterým pak vznikají velmi originální melodie. Zpívání může být také jeden ze znaků dětské hudební tvořivosti. Při ní si děti tvoří vlastní texty a melodie, které nemusí vždy dospělému dávat smysl, ale to nemění nic na tom, že to rozvíjí jejich tvořivost.

8 Projevy tvořivosti při pohybu

Pohybová tvořivost se podle mého názoru může projevovat při tvoření nových originálních pohybů nebo i úpravu již existujícího pohybu. Jde o vyjádření skrz pohyb. Tím, že budeme pohyb rozvíjet, zlepšíme tak koordinaci, rovnováhu, sílu a budeme více flexibilní. Využíváme ji v osobním životě, ale profesionálně, a to hlavně v tanečních, sportovních či hereckých oborech, tedy při dramatických činnostech. Pohybová tvořivost se uplatňuje ale i v odvětvích jako je výtvarná tvořivost či hudební tvořivost.

Aby děti měly správný a zdravý vývoj, je důležité, aby se u nich rozvíjely tři základní složky, kterými jsou smysly, emoce a **pohyb**. (Poláková, 2019)

„Pohyb stojí na počátku lidského života; znamená vývoj, progres, dynamiku a tvůrčí sílu. Kde není pohyb, není život. Dle slov Sally Goddard Blytheové (2012) odráží každý nový pohyb formu nového nervového spojení. Autorka také uvádí, že porozumění tomu, co dělají reflexy v rané fázi vývoje a jaký vliv může mít selhání jejich integrace, nám pomůže pochopit, proč je pohyb životně důležitý pro učení a jak se reflexy dají využít jako ukazatele vývoje. Navíc zlepšení ovládnutí pohybu během prvního roku života je ukazatelem posilujících propojení mezi mozkiem a tělem a též v mozku samotném. Také se říká, že čím více různých pohybů dítě zažije, tím lépe si bude uvědomovat své postavení v prostoru, což je důležité pro vnímání jeho vlastního těla.“ (Poláková, 2019, str. 21)

„Je zajímavé si uvědomit, že člověk roste pohybem nejen z hlediska objemu svalové hmoty, zároveň totiž roste a rozkvétá to, co přímo nevidíme – nervová soustava.“ (Poláková, 2019, str.21)

Podle mého názoru se tvořivost při pohybu může projevit i při chůzi a běhu. Pomocí těchto pohybů lze vyjadřovat, jak se momentálně cítíme po fyzické i psychické stránce, nebo o co se snažíme. Pokud jdeme například kulhavou chůzí, všem dojde, že s naší nohou není něco v pořádku, takže to můžeme přiřadit ke špatnému fyzickému stavu. Pokud jdeme plahočivou chůzí a díváme se přitom do země, lze z toho vyčíst, že se pravděpodobně někam netěšíme a spoustu dalších pocitů. Provádíme-li běh, pravděpodobně někam chvátáme. Záleží také na druhu oblečení, máme-li na sobě sportovní oblečení a běžíme například někde v parku, vypovídá to o nás, že pravděpodobně sportujeme. Pokud běžíme v normálním oblečení s batohem na zádech směrem k zastávce, chvátáme nejspíš na tramvaj. Z různých druhů pohybu lze zkrátka leccos vyčíst a pokud nevíme, o co se přesně jedná, můžeme si domyslet vlastní příběh.

Dalšími druhy pohybu jsou **skákání, různé sportovní činnosti jako jsou gymnastika, atletika apod., ale také tanec.**

Specifickým projevem tvořivosti je výrazový tanec.

„Všichni považujeme **tanec** za jistý druh umění.“ (Payne, Staňková, 1990, 2011, str.16)

8.1 Dětská pohybová tvořivost

Dle mého názoru je dětská pohybová tvořivost zaměřená na tvoření nových pohybových aktivit a různé experimentování s vlastním tělem, což děti zvládají velice dobře. Opět je tato činnost důležitá pro jejich rozvoj a zejména pohyb je důležitý pro rozvoj motorických dovedností. Máme mnoho způsobů, jak podporovat dětskou pohybovou tvořivost, ať už tak, že vymezíme prostor pro volné hraní nebo třeba nabídneme pomůcky, pomocí kterých děti mohou vytvářet pohyb. Můžeme s nimi hrát hry, které podporují jejich kreativitu a fantazii. A jak dále podpořit dětskou pohybovou tvořivost? Nabídneme dětem možnosti, jak se zapojit do různých aktivit, jako jsou taneční skupiny či umělecké projekty. A důležité je také vytvořit bezpečné prostředí.

9 Projevy tvořivosti při dramatických činnostech

Dramatickou činnost můžeme také nazývat kreativní dramatika. Toto odvětví se stále více dostává do všech typů škol, od mateřských, uměleckých až po speciální pedagogické.

Ve školách slouží jako samostatný předmět, který se vyučuje v netradičním zázemí. (Machková, 2017)

Je to obor, u kterého je důležité se orientovat hned v několika sférách lidské činnosti, a vyžaduje od člověka určitou znalost a schopnost. Pokud člověk bude mít laxní přístup, nebude empatický či nebude ochoten tolerovat druhé, těžko ji bude moci provozovat. Důležitou rolí vyučujícího tohoto předmětu je také být k žákům tolerantní, umět jim naslouchat a jednat s nimi jako sobě rovným. (Machková, 2017)

Tvořivá dramatika, právě díky jejím netradičním metodám učení, vede ke snadnějšímu zapamatování, a hlavně k pochopení dané látky do hloubky. Výhodou je i to, že díky její zábavné formě učení, probouzí u dětí a studentů větší zájem. (Machková, 2017)

Dramatická činnost probíhá i mimo školní zařízení. Jsou to například domy dětí a mládeže, také se velice často uplatňuje na táborech, a dokonce i v domech seniorů. Ale to všechno až od roku 1990, kdy se dostala do povědomí více lidem a začala se uplatňovat. (Machková, 2017)

Podle mě dramatická činnost slouží k projevům emocí, vyjádření určitých myšlenek a zážitků.

Obecně tedy, když se řekne dramatická činnost, všichni si představí divadlo a další formy jeho umění, jako je balet či opera. Myslím si ale, že dramatická činnost se projevuje i v mimo-divadelních oblastech, pod které spadá například reklama nebo televize.

Když si to shrneme dohromady, mají tyto činnosti jedno společné, a to je to, že se snaží divákům předat určitou myšlenku nebo vizi. Což konkrétně u reklam funguje určitě.

Když se zamyslím nad dramatickou činností neboli kreativní dramatikou já, vybaví se mi základní škola, kde jsme si mohli „dramaťák“ volit jako náš „kroužek“.

Vzpomínám si, že jsme se scházeli v krásné barevné místnosti, kde jsem si povídali o svých zážitcích a zkoušeli simulovat scénky. Cílem celého kroužku bylo, ze sebe udělat herce a nacvičit divadlo. Už teď ale vím, že se nejednalo o tvořivou dramatiku.

Tuto mou „praxi“ z dětských let bych chtěla porovnat s nynějšími zkušenostmi s tvořivou dramatikou, se kterou jsem se, nečekaně, setkala i na vysoké škole, kterou nyní navštěvuji. Když se na tím zamyslím, probíhalo to vlastně podobně, jako na základní škole. První vyučovací hodinu jsme si sedli všichni do kroužku a postupně jsme se seznamovali a odůvodňovali výběr právě tohoto oboru (učitelství pro mateřské školy). Musím říci, že to pro mě nebylo příjemné, hlavně z toho důvodu, že jsem viděla spoustu cizích tváří. Nakonec se vše ale prolomilo a k mému velkému překvapení, jsem si oba roky dramatickou výchovu

užila. Když bych dramatickou tvořivost měla nazvat jedním slovem, bylo by to slovo hra. Celou dobu jsme si vlastně hráli, ale zároveň se tím učili, protože o tom, to celé je. Když chci dítě něco naučit, je nejlepší to udělat zábavnou formou, tedy hrou, protože právě v takovém případě si nové informace nejlépe zapamatuje.

9.1 Důležité faktory tvořivé dramatiky

Mezi důležité faktory tvořivé dramatiky spadají **fiktivní situace**. To znamená, že si vytváříme nový svět. Něco, co není třeba zrovna aktuální nebo reálné. Používáme tam slova „jako“, „jakoby“ či „kdyby“. Výhodou dramatické hry je to, že se můžeme podívat do minulosti, budoucnosti nebo někam, co neexistuje. Můžeme se vyjadřovat tak, jak bychom v životě nejednali, jelikož to v reálném životě nepovažujeme za správné chování. Při **fikci** se zkrátka můžeme „ocitnout“ úplně kdekoliv a být kýmkoliv. (Machková, 2017)

Dalším faktor je takový, který souvisí, jak s myslí, tak i tělem člověka, jedná se o **psychosomatický faktor**. Znamená to, že při hře se herec vyrovnává se svým vlastním tělem a také projevuje vlastní emoce a pocity. Tělo spolupracuje s myslí a pak to může teprve správně fungovat.

Jedním z nejdůležitějších faktorů je **improvizace**, která je samozřejmě důležitá pro tvořivost celkově, protože o tom tvořivost je a vlastně je na ní postavená. V životě je důležité umět jednat bez toho, aniž bychom si něco připravovali, neboť i v běžných situacích musíme reagovat na něco, co jsme nepředvídali. Život je vlastně jedna velká improvizace. (Machková, 2017)

9.2 Hra

Hra je velice důležitý princip dramatiky, který je ale vnímán hlavně jako hlavní činnost dětí nebo si to alespoň většina lidí myslí, protože mají představu o tom, že hrát si můžou přece jen děti. Ovšem není tomu tak, hra je nedílnou součástí každého z nás po celý život. Hra je činnost, kterou provádíme především svobodně a dobrovolně a jedinec, díky ní, nakládá s určitou činností po svém. (Machková, 2017)

„Svoboda se ve hře řízené a učitelem plánované zajišťuje především respektováním motivací a zájmů účastníků, tj. výběrem takových témat, námětů, látek a metod, které mohou účastníci dobrovolně a spontánně vzít za své, a také možností ze hry odstoupit.“ (Machková, 2017, str. 14)

Každá hra má prostor a čas. Prostor je to, kde přesně se bude odehrávat, takže má určité hranice, které se nesmí překročit.

Nedílnou součástí hry jsou **pravidla**, která mohou být již určena mezinárodně nebo si je daná skupina hráčů vymyslí. Pokud hra pravidla nemá, nejedná se o hru. (Machková, 2017)

9.3 Dětská dramatická tvořivost

Dle mého názoru se u dětí dramatická tvořivost projevuje jednoduše tím, že mají přirozenou touhu si hrát a vytvářet různé příběhy, což je velice důležitá součást pro jejich rozvoj a učení. Když si vzpomenu na své praxe, vybaví se mi scénky, kdy si děti spolu hrají při volné hře, každé z nich má v ruce nějaký předmět a jedno z nich určí, že si budou hrát například „na rodinu“. Nelze si nevšimnout, že je tam vždy hlavní vedoucí, který ostatní „herce“ diriguje. Dětem se vždy vybaví věty a fráze, které slyší doma anebo je někde zaslechly a utkvěly jim v hlavě a ty v při jejich hře používají.

Přesně takové aktivity, jako je právě tato, dětem pomáhají rozvíjet sebevědomí, komunikační dovednosti, empatii, schopnost spolupracovat s ostatními a řešit konflikty.

Je velice důležité dětem nechat prostor a volnost pro vlastní nápady a podporovat je v jejich kreativitě.

Mezi příklady dětské tvořivé dramatiky patří divadelní hry, improvizace, pantomima, vyprávění příběhů, kdy pedagog může vyprávět příběh pomocí obrázků, následně příběh čte a děti se řadí ve správném pořadí s obrázky v ruce.

11 Celkové shrnutí

Je důležité zmínit, že všechny typy výše zmíněných tvořivostí spolu navzájem souvisí.

Děti pomocí všech těchto činností můžou vyjadřovat své pocity, nálady, touhy a přání. Často pro ně není snadné vyslovit své momentální myšlenky a tyto aktivity jim mohou pomoci k tomu jim je vyjádřit. Měli bychom vědět, že ne každé dítě je nadané na všechny činnosti a měli bychom je podporovat v tom, co jim je nejbližší. Podle mého názoru je tohle opravdu skvělý způsob k pochopení a poznání světa dětských myšlenek. Pokud dítě chce vyjádřit náklonnost k jiné osobě, může si vybrat aktivitu, díky které se mu to nejlépe sděluje. Třeba výtvarně nadané dítě může nakreslit hezké srdíčko, hudebně zazpívá písničku, pohybově vytvoří milostný pohyb a dramaticky nadané zdramatizuje báseň. To byl jen malý příklad toho, jak lze vyjádřit jeden z pocitů, kterých máme mnoho. A samozřejmě se toto netýká jen dětí, ale nás všech.

13 Praktická část

V praktické části mé bakalářské práce se zabývám kvalitativní výzkumnou sondou, která prohloubí reflexi realizované výuky, na téma možnosti rozvíjení tvořivosti. Výzkum provádím při realizaci výtvarných činností s mezioborovými přesahy s cílem rozvíjet u dětí tvořivost. Všechny činnosti jsou koncipovány v souladu s RVP PV a vychází z umění 20. a 21. století. V závěru jsem zformulovala doporučení pro budoucí učitele v mateřských školách, jak rozvíjet u dětí tvořivost.

Stanovím cíl výzkumu a výzkumné otázky, na které budu hledat odpovědi v mých nasbíraných datech ze zrealizovaných činností. Použiji metodu otevřeného kódování.

13.1 Cíle výzkumné sondy

Ověření, zda formulovaná zadání výtvarných úloh umožňují dětem v mateřské škole projevit tvořivé schopnosti.

Dílčí cíle

- Zmapovat konkrétní situace ve výuce, ve kterých děti projeví tvořivost.
- Na základě zúčastněného pozorování výuky objasnit, jakými didaktickými prostředky může učitel v MŠ podněcovat u dětí tvůrčí proces.

13.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jak zadání konkrétních výtvarných úloh ovlivnilo projevy tvořivých schopností u dětí v MŠ?

Dílčí výzkumné otázky:

Jaké konkrétní projevy tvořivosti bylo možné pozorovat?

Jakým způsobem formulovala učitelka výtvarnou úlohu dětem v MŠ?

Jak učitelka povzbuzovala děti k projevení tvořivých nápadů během výuky?

Jaké překážky v rozvíjení tvořivosti bylo možné během výuky zaznamenat?

13.3 Výzkumný vzorek

Mým výzkumným vzorkem byla třída předškolních dětí MŠ Hlavňovice. Navštěvuje ji třináct dětí a skládá se z osmi holek a pěti kluků. Třidu vedou 2 pedagožky a je heterogenní. Věk dětí je od 4 do 6 let. Nyní jsem měla k dispozici okolo 6-8 dětí.

Realizovala jsem celkem 5 výtvarných činností s mezioborovými přesahy. Námět výtvarných úkolů navázal na probíhající téma MŠ, kterým bylo jaro. Z tohoto námětu jsme návazně přešli do mého tématu s názvem emoce. Motivaci jsem volila s ohledem na věk dětí.

Zákonní zástupci participantů souhlasili se zveřejněním fotografií v mé bakalářské práci.

13.4 Metody výzkumu

Metoda sběru dat:

- Kvalitativní výzkum – „Významný metodolog Creswell (1998, s.12) definoval kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2008, str. 48)
- Zúčastněné pozorování – „Zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč. Tato strategie se používá v etnografickém výzkumu nebo v případových studiích, které se soustředí na hluboký popis a analýzu nějakého jevu. Zúčastněné pozorování je zvláště vhodné, jestliže:
  - jev, který se bude zkoumat, je málo prozkoumaný;
  - existují velké rozdíly mezi pohledy členů a nečlenů sledované skupiny;
  - jev není přístupný pohledu osob mimo skupinu.“ (Hendl, 2008, str.193)
- Záznamy z pozorování – deníky, reflektivní bilance učitele, fotodokumentace výtvarné tvorby, videozáznam
- Maximálně 10 participantů
- Organizace výzkumu – souhlas participanta a rodiče, svoboda odmítnutí, dodržení anonymity, respektování soukromí

Metody analýzy dat:

- Otevřené kódování (zakotvená teorie) záznamů z pozorované výuky – dle mého názoru je zde úkolem si vypsát vše, co se během dané činnosti dělo, zda jsem upravovala zadání, co říkaly děti apod. Text si důkladně pročtu, to, co považuji za důležité si podtrhnu a dám tomu nějaký název neboli „kód“, například „nápad“. Pokračuji v pročítání dál a vytvořím další kódy. Stejně to udělám i u textových záznamů z dalších činností. Měli bychom se pokusit názvy kódů z jedné činnosti

sjednotit s ostatními názvy z dalších činností, protože je poté budu shrnovat v rámci výzkumné sondy. Kódy se musí vztahovat k danému tématu, konkrétně ke tvořivosti. „Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty. Lokalizuje při tom témata v textu a přiřazuje jim označení. Pomalu čte terénní poznámky a přepisy rozhovorů a všímá si kritických míst. Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata. Tato témata jsou nejdříve na nízké úrovni abstrakce. Mají vztah k položeným výzkumným otázkám, k přečtené literatuře, k pojmům používaným účastníky nebo jde o nové myšlenky vznikající, jak výzkumník proniká k textu. Někteří výzkumníci přistupují k textu se seznamem předběžných kódů a jejich definic, který postupně doplňují o nové části. V každém případě tato fáze vede k seznamu témat, jenž napomáhá výzkumníkovi vidět témata v celku a stimuluje ho při hledání dalších témat. Výzkumník tento seznam postupně třídí a organizuje, kombinuje a doplňuje v další analýze.“ (Hendl, 2008. str. 247)

14 Výsledky výzkumu

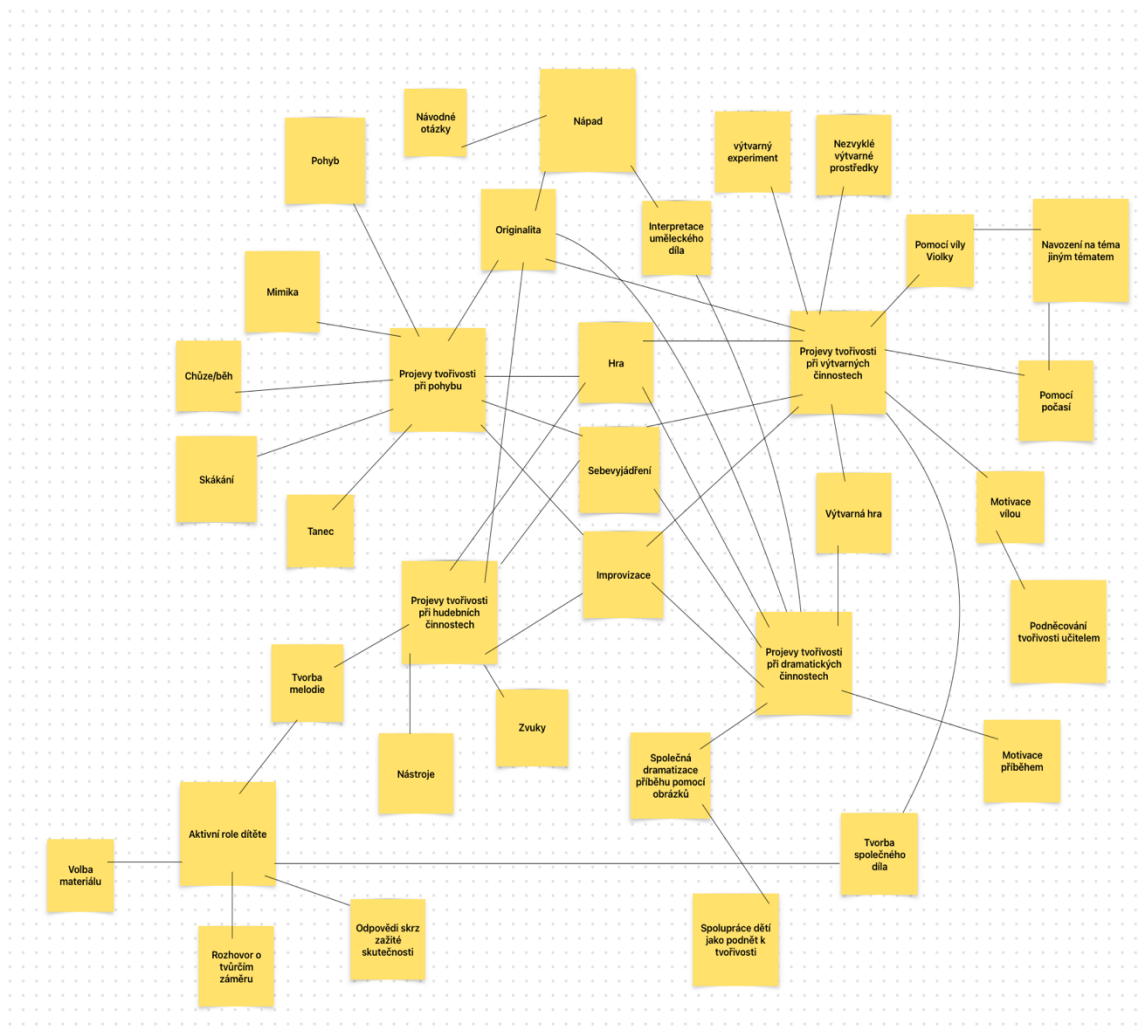
14.1 Analýza výzkumných dat

Kódy v textu jsem vyhledávala s oporou o nové znalosti z textu teoretické části. Stanovila jsem je na základě sepsaného textu z tvůrčích aktivit a odborné literatury. Jedná se o kódy, které vznikly nashromážděním dat ze zrealizovaných činností. Jednotlivé kódy jsem podrobněji definovala pomocí subkódů, aby bylo jasné, jaký mají význam a s čím jsou spojovány.

14.3 Kódy a jejich subkódy

Kódování pomocí myšlenkové mapy

Ukázka otevřeného kódování

Říkala jsem dětem, že jsem se od paní učitelky dozvěděla, že si společně povídali o víle a zeptala jsem se jich na její jméno. Děti začaly vykřikovat, že se jmenuje Viola. Poté jsem se zeptala, ve kterém ročním období tato víla žije a odpověděly, že na jaře.

Sdělila jsem jim, že mi víla Viola psala dopis, že je nemocná, unavená, že se nezvedne z postele a tudíž neví, jaké je venku počasí a prosí je, zda by jí to nemohly vytvořit.

Probrali jsme s dětmi aktuální počasí a shodli jsme se na tom, že prší, že je sychravo.

Dodala jsem, že mě napadlo, že Viola ztvárníme počasí na papír. **PODNĚCOVÁNÍ TVOŘIVOSTI UČITELEM**

„Děti, jaké by to ale bylo, kdyby z nebe nepadal jen tak obyčejný déšť, nýbrž barevný?“ zeptala jsem se jich. **NÁVODNÉ OTÁZKY**

Děti ihned začaly vymýšlet odpovědi typu: „hezký, duhový, duhová tráva, koně a potok, červené krávy, žluté, oranžový, bílo-černý, hnědo-modro-červeno-zelený“. **NÁPAD**

Poté jsme se přesunuli k plátnu a upozornila jsem děti, aby si vyhrnuly rukávy. Poté jsem jim vysvětlila, jak to bude probíhat: „budete namáčet prsty do barev a malovat s nimi na papír to, jak si představujete svět po tom, co by z nebe padal barevný déšť.“ Děti začaly s tvořením a komentovaly to: „aby byla všechna třpytivá, já maluju sluníčko, já černou kytku, já maluji modrý strom, bude to třpytivé a oranžové, koukejte na ty barevné mráčky, já jsem tvořil fialovou a stříbrnou, Kačenko, chceš černou? mě z toho bolí prsty“.

AKTIVNÍ ROLE DÍTĚTE

Dílo jsme dokončili a po umytí rukou jsme se postavili kolem výtvarného díla.

Začala jsem: „My víme, že člověk může mít z počasí různé nálady, jak se můžeme cítit, když venku prší?“. Odpovědi dětí byly, že brečíme a jsme smutní. Pokračovala jsem a zeptala jsem se, jak se cítíme, když je venku hezky. Děti odpověděly, že jsme veselí nebo křičíme hurá a poskakujeme. **NAVODĚNÍ NA TÉMA JINÝM TÉMATEM**

Dětem jsem sdělila, že jsem si pro každého z nich připravila papírové rámečky, řekly mi, že to vypadá jako televize. Pobídla jsem je, aby rámeček přiložily na místo na obraze tam, kde si myslí, že je radost. Já: „Proč si myslíte, že je radost tady?“. **NÁVODNÉ OTÁZKY**

Děti: „Protože tam jsou veselé barvy, tady protože tam je žlutá tráva a rostou na stromech jablíčka a svítí slunce, tady, protože tu svítí sluníčko, protože tu je černá, bílá a fialová, tady, protože tu je kometa.“ **SEBEVYJÁDRĚNÍ**

15 Návrh tvůrčích aktivit

Téma tvůrčích aktivit nese název **emoce**.

15.1 Aktivity č.1

Jaké by to bylo, kdyby z nebe padal barevný déšť?

Věková kategorie: od 3 do 6 let

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: papírové plátno, temperové barvy

Inspirační východisko v umění:

Mým inspiračním východiskem byl umělec Emil Nolde, která se zabýval expresionismem.

Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:

Rozvíjet jemnou motoriku – manipulace s prstovými barvami.

Rozvíjet tvořivost a fantazii – zamyslet se nad tím, co jsme vytvořily.

Seznámení s vlastnostmi barev a papíru.

Zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s výtvarnými pomůckami – papír a barvy

Uvědomovat si, co je nebezpečné – nedávat barvy do úst.

Rozlišit tvary základní barvy (červená, modrá, žlutá), barvy složené (oranžová, zelená, fialová), další barevné kvality (odstíny aj.).

Tvořit s barvami – smíchat barvy.

Umět to, co prožívám vyjádřit výtvarně.

Porozumět běžným projevům emocí a nálad.

Formulace zadání úkolu pedagogem:

„Jarní víla Violka je teď nemocná, a proto vás prosí, zda byste jí mohli na papírové plátno vytvořit aktuální počasí, kterým je déšť. Nebude to ale jen tak ledajaký déšť, naším úkolem bude vytvořit barevný, který jí rozveselí.“

„Jaké by to bylo, kdyby z nebe padal barevný déšť?“

„My víme, že člověk může mít z počasí různé nálady neboli emoce, jaké emoce ve vás vyvolává déšť či sluníčko?“

Realizace a průběh výtvarného úkolu

S dětmi jsme probraly nynější počasí venku, na které jsme navázali pomocí aktuálního tématu v mateřské škole, kterým bylo jaro a jeho jarní víla Violka. Jelikož byla víla nemocná, poprosila je, zda by jí mohly déšť ztvárnit na papír. My jsme se ale rozhodly, že vytvoříme barevný déšť. Nejprve jsme si položili otázku, jaké by to bylo, kdyby padaly z nebe barevné kapky. Děti vykřikovaly různá slova, jako třeba: „hezké, duhové, duhová tráva a potok, červené krávy, žluté, oranžové, černo bílé, hnědo modro červenou. Zeptala jsem se jich, zda by se jim to líbilo, kdyby byl svět barevný. Všichni odvětily, že ano, ovšem od jednoho chlapce, zaznělo slovo ne. Otázala jsem se ho, z jakého důvodu, řekl: „protože bychom pili barvy a ty jsou nezdravé“.

Děti se ihned vrhly k plátnu a začaly prsty namáčet do barev. Je zajímavé, že volily hlavně barvy tmavších odstínů. Nejprve dělaly pouze jemné obtisky, které přešly až ve velké obtisky rukou. Někdo začal dokonce barvy „rozpatlávat“ po celém plátně. Bylo zajímavé je poslouchat, jak svou tvorbu komentují:

„chci, aby bylo všechno třpytivé“,
„já namaluji zelený strom, já namaluji slunce“,
„bude tady třpytivá a oranžová“,
„koukněte se na ty barevné mráčky“,
„já maluji černou kytku“,
„padají kapky krve, proto červená“,
„můžu tam namočit celou ruku“,
„to je duhový svět“.

Poté si šly umýt ruce a vrátily se zpět k dílu. Zeptala jsem se jich, jak se cítí, když je venku sychravo nebo hezky:

„brečíme, jsme smutní“,
„a když je hezky, jsme veselí, a křičíme hurá a poskakujeme“.

Pro každého žáka jsem si připravila rámeček a poté jim zadávala úkoly. Měly přiložit rámeček na to místo vytvořeného obrazu, které jim připomíná radost, smutek a úsměv.

Odpovědi na téma **radost**:

„radost je tady, protože je tam žlutá tráva“,

„protože rostou na stromech jablíčka“,
„je tam žlutá a fialová a ty mám rád“,
„protože tady je zářivá kometa“,
„vyvolává ve mně radost, protože je to křoví“.

Odpovědi na téma **smutek**:

„vybrala jsem si tohle, protože je tam černota“,
„tady na černé, je tu bouřka“,
„jsou tam ohně a láva“,
„tady je peklo, jsou tam čerti“,
„tuhle barvu vůbec nemám rád“.

Odpovědi na téma **úsměv**:

„světlé barvy, protože přinášejí radost a usmívám se u nich“,
„za mě žlutá, červená a černá“.

Fotodokumentace činnosti:

Obrázek 1 – děti tvoří barevný svět

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 2 - děti tvoří barevný svět

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 3 - konečný výtvar s rámečky

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

15.3 Aktivita č.2

Jak se dají emoce vyjádřit pohybem?

Věková kategorie: od 3 do 6 let

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: žádné

Inspirační východisko:

Mým inspiračním východiskem byla umělec Francesco Cangiullo, který se zabýval uměleckým futurismem a také scénografií.

Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:

Rozvíjet fantazii – umět se vcítit do dané nálady.

Rozvíjet zrakové vnímání – pozorovat, jak se daný jedinec pohybuje, a kterou emoci předvádí.

Rozvíjet tvořivost – obohacovat hru podle své představivosti a fantazie.

Rozvíjet hrubou motoriku – běhat, skákat, udržovat rovnováhu na jedné noze.

Vyrovnávat svalové dysbalance v běžném pohybu.

Záměrně si zapamatovat a vybavit si prožité příjemné i nepříjemné pocity, i viděné slyšené – někdo je veselý (poskakuje).

Vyjádřit vlastní jednoduché pohybové představy.

Umět to, co prožívám vyjádřit pohybově a mimikou.

Porozumět běžným projevům emocí a nálad.

Formulace zadání úkolu pedagogem:

„Pomocí rámečků, jsme na našem obraze hledaly různé druhy emocí, jako jsou například radost či smutek, teď je naším úkolem tyto nálady předvést pohybem.“

Realizace a průběh výtvarného úkolu:

Zeptala jsem se dětí, které další emoce znají. Mluvily o nudě, překvapení nebo také pláči.

Rozhodli jsme se tyto nápady ztvárnit pantomimicky.

Dívka K. si začala pomocí rukou mnout oči, všichni poznali, že se jedná o pláč nebo lítost.

Další z dětí se usmívalo a poskakovalo, z toho děti vyvodily, že se jedná o emoci radost.

Třetí seděl na koberci a měl sklopenou hlavu dolů. To děti pojmenovaly jako smutek či stýdlivost.

Dívka J. běhala po čtyřech po koberci a smála se, ostatní uhodli, že se jedná o radost, ale už nepoznali, že předvádí svého křečka. Nezapomněli jsme zmínit, že nejen lidé, ale také zvířata mají emoce. Další z dětí vyskočilo do vzduchu, pojmenovaly jsme to jako štěstí.

Já jsem si také zkusila vyjádřit emoci, kterou byla nuda, kdy jsem se plahočila.

Fotodokumentace činnosti:

Obrázek 4-děti předvádějí emoce pohybem

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 5-děti předvádějí emoce pohybem

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

15.4 Aktivita č.3

Vyjádření emocí pomocí zvuků

Věková kategorie: od 3 do 6 let

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: hudební nástroje

Inspirační východiska:

Zde mi bylo inspiračním východiskem hnutí Fluxus, které spadá do uměleckého směru hapenning.

Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:

Rozvíjet jemnou motoriku – správné zacházení s hudebním nástrojem.

Rozvíjet fantazii – umět se vcítit do dané nálady.

Rozvíjet sluchové vnímání – poslouchat intenzitu znění daného nástroje.

Rozvíjet tvořivost – obohacovat hru podle své představivosti a fantazie.

Rozvíjet správné zacházení s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji – triangl, bubínek atd.

Rozvíjet pohybové schopnosti a zdokonalovat dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky. (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnání pohybového aparátu a tělesných funkcí.

Rozlišit zvuky a známé melodie, rozlišit a napodobit rytmus.

Záměrně si zapamatovat a vybavit si prožité příjemné i nepříjemné pocity, i viděné slyšené – nějaké zvíře je smutné (kňučí).

Vyjádřit vlastní melodii – jak zní daná emoce.

Porozumět běžným projevům emocí a nálad.

Formulace zadání úkolu pedagogem:

„Děti, nyní se pokusíme emoce vyjádřit zvukem, ostatní budou hádat, o jakou typ emoce se jedná.“

Realizace a průběh výtvarného úkolu:

Sesedli jsme si s dětmi do kroužku a zkoušeli jsme si předvést různé emoce. Jedna z dívek vyjádřila smutek tím, že byla potichu, následně to okomentovala tak, že je to proto, abychom nerušili zvířátka. Chlapec F. se začal smát, uhodli jsme, že předvádí radost.

Následně jsme si postupně vybrali hudební nástroje, pomocí nich se to ztvárňovalo o něco lépe. První přišel na řadu bubínek, kdy jsme díky bušení poznaly, že se jedná o zlost. Následovaly zvonky, u kterých děti usoudily, že se jedná o veselý zvuk. Dalším na řadě byla „klapačka“ se zvonky, tento zvuk byl pojmenovaný jako zvuk štěstí. Čtvrtý byl triangl, u kterého jsme se shodli, že vyvolává pocit smutku či překvapení. Následně jsme si i společně zkusili, jaké to je, když jsme překvapení. Pátým nástrojem bylo dřívko, kdy děti vyjmenovaly hned několik emocí jako smutek, veselost, zloba nebo stydlivost. Řečtačka byla nástrojem předposledním. Té jsme přivlastnili emoci zloba, ale děti také vykřikovali slova jako tajemný či nebezpečný. Posledním nástrojem bylo chrastítka, které jsem si vybrala já. Zvuk nazvaly nudou. Zvuk pomalého chrastítka jsme přirovnaly k tikání hodin. Ke konci jsme navázali na naši první činnost a zkusily jsme si ztvárnit déšť. Nejprve kapky, jemný déšť a poté silný déšť s bouřkou.

Fotodokumentace činnosti:

Obrázek 6-děti si vybírají hudební nástroje

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 7-jedno z dětí hraje na hudební nástroj

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

15.5 Aktivita č.4

Příběh o pejskovi Elvinovi

Zde byla mým záměrem interpretace uměleckého díla, kdy děti přiřazovaly obraz k částem daného příběhu.

Věková kategorie: od 3 do 6 let

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: ukázky uměleckých obrazů, papír

Inspirační východisko:

Inspiračním východiskem mi byl umělec Joseph Beuys, představitel akčního umění, konkrétně happeningu.

Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:

Rozvíjet fantazii – umět vyjádřit danou emoci a přiřadit ji k dílu.

Rozvíjet interpretaci – dokázat přiřadit část příběhu k obrazu.

Rozvíjet sluchové pozornosti a vnímání – vnímat vyprávěný příběh.

Rozvíjet tvořivost – obohacovat hru podle své představivosti a fantazie.

Rozvíjet poslech vyprávěného příběhu.

Sledovat a zachytit hlavní myšlenku příběhu-dokázat odhadnout, jak by mohl příběh pokračovat.

Používat jednoduchá souvětí, vyjádřit myšlenku, nápad, mínění, popsat situaci, událost, vyjádřit svoje pocity, prožitky.

Soustředěně poslouchat pohádku, nenechat se vyrušit – neodbíhat od činnosti, pracovat v klidu.

Dokončit příběh, pohádku – domyslet příběh.

Vyprávět příběh s vizuální oporou – podle obrázků a s dopomocí otázek.

Porozumět běžným projevům emocí a nálad.

Formulace zadání úkolu pedagogem:

„Naše víla Violka žije v tmavém lese, ale neobývá ho sama, spolu s ní tam žije i pejsek Elvin, o kterém vám teď budu vyprávět příběh.“

„Pojďme vymyslet, jak by příběh mohl pokračovat dál.“

Realizace a průběh výtvarného úkolu:

S dětmi jsme si připomněli včerejší činnosti a zopakovali jsme si emoce. Děti jsme namotivovala na tmavý les tím, že tam žije naše víla Violka a sní tam přebývá i pejsek Elvin.

Začala jsem číst příběh:

- Pejsek Elvin žil v malé boudě v hustém tmavém lese. – **Který obraz by nám mohl znázorňovat tmavý les a proč? Jakou emoci v nás vyvolává?**

Odpovědi: „Vybral bych tento obraz, protože vypadá jako les a v lese se bojím.“, „Já tenhle, protože je to tmavý obraz a taky se bojím.“

Zdroj: Artlist, Josef Istler, Pavučiny

Zdroj: Artlist, Josef Istler, Květen

- Vedle Elvinovy boudy stála stará polorozpadlá chaloupka, v níž žil čaroděj Ambrosius, který byl jeho pánem.
- Elvin byl však velice **smutný** pejsek. – Ke kterému obrazu byste přiřadili emoci **smutek**?

Odpovědi: „Já bych ho přiřadil k tomuhle, protože je prostě smutný.“, „Mně nepříjde žádný obrázek smutný.“

Zdroj: Artlist, Josef Istler, Květen

- Nikdy totiž nepoznal, jaké to je mít skutečného přítele. – **Co znamená mít skutečného přítele nebo kamaráda? Jakou emoci prožíváme?**

Odpovědi: „Moje kamarádka je Verunka z Libětic, mám ji ráda a ona mě.“

- **Který obraz nám vyjadřuje lásku?**

Odpověď: „Mně připadá jako láska tenhle obraz, protože vypadá hezky jako maminka.“

Zdroj: Artlist, Jan Bačkovský

- Čaroděj neměl svého psa rád, proto vyl často smutkem. – **Jak to vypadá, když někdo vyje? Pojd'me si to zkusit.**

Odpovědi: „Aúúúúú, takhle“

- Čaroděj ho posílal do lesa pro byliny, ze kterých vařil jedovaté lektvary. Vyprávěl Elvinovi o tom, jak by jednoho dne chtěl ovládnout celý les a líčil mu své strašlivé plány. Pejsek se proto rozhodl, že mu vymění byliny za jiné. Donesl mu je, a protože se čaroděje bál, tak se rozhodl, že v noci uteče do tmavého lesa a nevrátí se. – **Jaké emoce se tady projeví?**

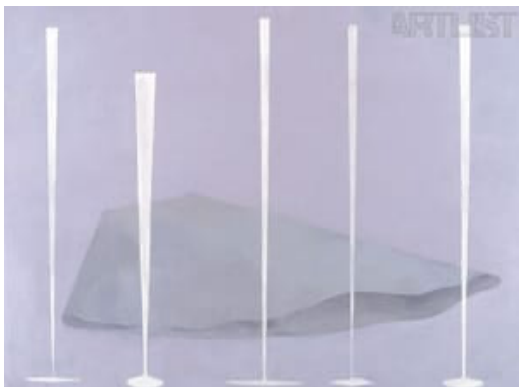
Odpovědi: „Že se Elvin bál.“

- V dálce zahlédl spousty blikajících světýlek. – **Jak na pejska mohla světýlka působit? Který obraz byste přiřadily?**

Odpovědi: „Tenhle obraz, protože je veselý a svítí.“, „A nebo taky tenhle.“

Zdroj: Artlist, Tomáš Absolon, bez názvu

Zdroj: Artlist, Jan Merta, Poháry

- Rozhodl se, že za nimi poběží, a doufal že ho tam čeká lepší život. Protože už byl ale celkem unavený, řekl si, že přespí. Když usínal, byla jedinou jeho společností bílá sova, která neustále houkala. – **Co by mohlo znázorňovat bílou houkající sovu? Zahoukáme si společně?**

Odpovědi: „Húúúúú, húúúú.“, „Tohle, protože je to takový vlnkovatý.“

Zdroj: Artlist, Jan Svoboda, Modré spirály

- Ale najednou, co se to děje? Elvin uslyšel silnou ránu, která zněla z čarodějovi chaloupky. – **Pojďme si společně zkusit pořádně bouchnout.**

- Kromě rány slyšel i křik: „Kde jsi ty zatracený pse?“ Elvina hledal všude kolem chaloupky, ale nemohl ho nikde najít. Rozhodl se, že ho pomocí kouzla zkusí přivolat zpět.
- **Co se dělo dál? – děti společně domýšlí příběh**

Pokračování příběhu:

- Čaroděj vykřikl kouzlo „brusius malius“, ať je pejsek zpět.
- Pak se ocitl ve veselém barevném světě.
- A v tmavém lese, ve kterém žil předtím se objevily příšery, hmyzáci, pavouci a chrousti
- Čaroděj se při hledání Elvina ztratil v lese, pejsek to zjistil a nastěhoval se do jeho chaloupky. Čaroděj už se nikdy nenašel.

Fotodokumentace činnosti:

Obrázek 8-děti vybírají obrázky k daným částem příběhu

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 9-děti vybírají obrázky k daným částem příběhu

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 10-Děti vymýšlejí pokračování příběhu

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

15.6 Aktivita č.5

Dramatizace a malba příběhu

Věková kategorie: od 3 do 6 let

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: papíry, pastelky, klobouk pro losování

Inspirační východisko:

Mým inspiračním východiskem byl celkově umělecký směr performance, protože se soustředí na samotný proces vytváření a prezentaci uměleckého díla.

Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:

Rozvíjet výtvarnou představivost a fantazii.

Rozvíjet tvořivost (tvořivé myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).

Upřednostňovat užívání pravé či levé ruky při kreslení či malování – malba příběhu.

Správný úchop pastelky, tj. dvěma prsty, třetí podložený, s uvolněným zápěstím.

Rozvíjet tvořivost – obohacovat hru podle své představivosti a fantazie.

Umět spolupracovat s ostatními – správně se společně seřadit podle děje.

Porozumět běžným projevům emocí a nálad.

Orientovat se v rolích – každé z dětí má svou roli v daném příběhu.

Formulace zadání úkolu pedagogem:

„Já mám tady klobouk, ve kterém schovávám naše vymyšlené části příběhu. Každý z vás si teď vylosuje papírek a danou část ztvární na papír.“

Realizace a průběh výtvarného úkolu:

Do klobouku jsem dala papírky s částmi příběhu, které si děti postupně losovaly a poté danou část ztvárnilly na papír. Vyskytly se tam části s pejskem, čarodějem, bílou sovou, tmavým lesem, barevným světem, příšerami a chaloupkou.

Po výtvarném ztvárnění se děti pustily do dramatizace. Vyprávěla jsem příběh a oni se řadily vedle sebe dle děje.

Fotodokumentace:

Obrázek 11- děti si losují lístečky s dějem příběhu

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 12- děti malují děj příběhu

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 13-společně si výtvary prohlížíme

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 14-děti se řadí se svými obrázky dle děje

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Obrázek 15- děti se řadí se svými obrázky dle děje

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

17 Výzkumná zjištění

Zde budu zodpovídat stanovené otázky výzkumu na základě mnou vygenerovaných kódů.

17.1 Prostředky k podněcování tvořivosti u dětí v MŠ

V rámci výzkumné sondy jsem se dozvěděla, že tvořivost souvisí s vhodnou **motivací** činností na základě motivačního příběhu, díky kterému se děti dokáží do aktivity lépe vcítit. Dobrou motivací byla také interpretace uměleckých děl, kdy děti hledaly souvislost mezi obrazem, příběhem a emocemi. Děti byly více motivované, pokud byl výtvarný úkol provázaný s jeho zkušeností. Téma emoce jsem navodila pomocí téma počasí, které si děti dokáží dobře představit a snadno ho s danou emocí propojí, jelikož změny počasí mají denně na očích a samy dokáží určit, jak se v daný moment cítí.

Dalším důležitým prostředkem je **hra**. Děti tvořily při každé aktivitě formou hry, bylo to pro ně zábavné a užívaly si to, jelikož neměly přesné zadání a měly „volnou ruku“. Mohly se vcítovat do různých situací.

Také **nezvyklé výtvarné prostředky** mohou podnítit tvořivost např. barvy a papír velkého formátu už samo o sobě vybízí k tvorbě, protože se dětem pod ruce jen tak nedostane a plocha tohoto formátu je pro ně nezvyklá.

Hudba šla vždy ruku v ruce s tvořivostí, proto v tomto případě ztvárňování emocí hrou na hudební nástroj děti velice dobře podnítila.

Experiment a objevování nesmí rozhodně chybět. V každé z nabízených činností se experimentovalo a objevovalo. Ať už při první aktivitě, kdy jsme míchaly barvy do sebe a poté hledaly pomocí rámečků emoce, tak i v dalších aktivitách, kdy jsme experimentovaly s vlastním tělem, nástroji i „nenástroji“ a také s uměleckými díly a příběhem.

Pohyb je dalším důležitým prostředkem, který děti podněcuje k tvořivosti a rozvíjí fantazii. Může je vést k tvorbě vlastních pohybových „sestav“.

Je zde důležité, aby svou uzdu fantazie upustil i pedagog a také se do tématu ponořil. Pak s dětmi skvěle kooperuje a vzniknou úžasné nápady. Pokládala jsem dětem různé otázky, které aktuální téma prohloubily a navodily jim další myšlenky. Děti vymýšlely nové neobvyklé situace a dokázaly používat svou představivost.

Jelikož je dětská fantazie nekonečná, přinesla jim spousty zajímavých řešení. Nebály se při tvoření experimentovat. Prosazovaly své nápady, i když byly odlišné od běžného průměru. Byly vytrvalé a schopné pracovat na daném projektu. Dokázaly vidět souvislosti mezi jednotlivými koncepty.

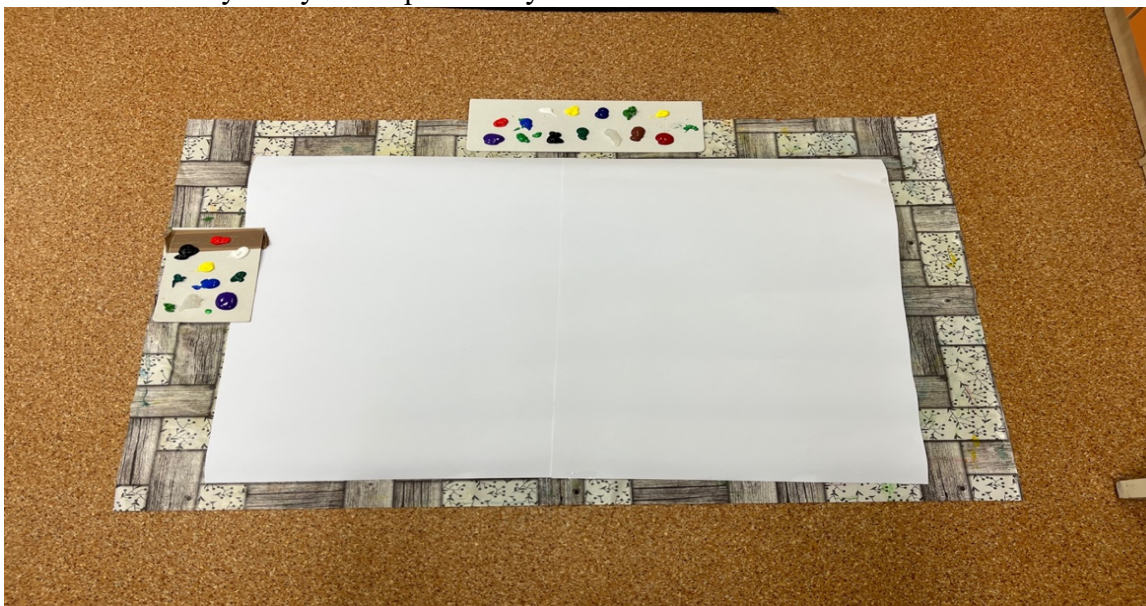
Obrázek 16 - motivace příběhem

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Na této fotografii probíhá čtení příběhu o pejskovi Elvinovi, kdy děti hledají souvislost mezi příběhem a uměleckými díly. Jedná se o motivační příběh.

Obrázek 17-nezvyklé výtvarné prostředky

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Na této fotografii můžeme vidět, pro děti nezvyklé, výtvarné prostředky. Zejména velký formát papíru.

Obrázek 18- experiment a objevování

Zdroj: fotoarchiv autorů, 2023

Zde probíhá experimentování s barvami a objevování nových odstínů.

17.2 Konkrétní projevy tvořivosti

V rámci realizace **výtvarných činností** mohly děti vymýšlet, jak by vypadal svět potom, co by z nebe padal barevný déšť. Pomocí barev a svých prstů ho ztvárňovaly na papírové plátno a následně hledaly spojitost mezi „barevným světem“ a emocemi pomocí papírových rámečků, kdy zapojovaly svou představu. Těmito způsoby se projevila jejich tvořivost.

Další realizací byla **pohybová činnost**, kdy děti musely ztvárnit emoci pomocí pohybu. Mohly vymyslet jakýkoliv pohyb. Někdo se „převtělil“ do svého domácího mazlíčka, kdy bylo dobré zmínit, že i zvířata mají emoce, a někdo zase předváděl svou vlastní emoci, která je u něj častá a je si toho vědom. Každé z dětí se úkolu ujalo dle své fantazie a bylo zajímavé pozorovat, jak si v tom každý našel „to své“. Tvořivost dětí se při téhle činnosti projevila těmito způsoby.

Při realizování **činnosti hudební**, děti představily emoce nejprve pomocí zvuků, kdy experimentovaly s ústy a poté pomocí hudebních nástrojů dle vlastní volby. Děti vytvářely své vlastní melodie a tím se také jejich tvořivost projevila.

Při **dramatické činnosti** děti **interpretovala díla** a hledaly souvislost s příběhem, který jsem jim vyprávěla. Z příběhu jsem vybrala slova, která byla emoční a děti musely danou emoci přiřadit k dílu. Poté bylo jejich úkolem dovyprávět příběh a tímhle způsobem se

tvořivě projevíly. Následovalo ztvárnění částí příběhu na papír, kdy děti zapojily svou fantazii, a když jsem příběh četla, musely se se svými obrázky řadit podle děje příběhu. Děti měly možnost být díky svému obrázku součástí příběhu

Všechny tyto projevy tvořivosti umožnily dětem vidět věci z různých perspektiv, kriticky myslet a vyjádřit své myšlenky a názory. Děti mohly rozvíjet svou schopnost přemýšlet kreativně a využívat svou fantazii.

17.3 Překážky v rozvíjení tvořivosti

Tvořivost vyžaduje tvůrčí odvalu a ochotu experimentovat s výtvarnými materiály.

Při analýze výzkumných dat jsem zaznamenala, že některé děti mohou mít obavy ze zašpinění. Je i důležité upozornit na bezpečnost práce s barvami (jsou jedovaté). Za další překážku by se dala považovat stydlivost některých dětí. Tento problém jsme ovšem pevně uchopily a zapojily ho do dané problematiky, neboť stydlivost patří také mezi emoce.

Při malbě děje příběhu byl překážkou nedostatek času, jelikož vytváření něčeho nového si vyžaduje čas a energii. Nakonec se ale vše stihlo, ovšem kdyby bylo více času, mohly děti tvořit déle. Dále bylo nutné při zacházení s nástroji dávat pozor, aby si děti neublížily.

Jedna z překážek, kterou jsem vyzorovala bylo neúplné zaujetí příběhem. Někdo byl pohlcen opravdu ve velké míře a někdo ne.

Překážkou může být také strach z neúspěchu, protože se někdy může stát, že máme pocit, že nejsme dost dobří, nebo že selžeme. Tento problém jsem nezaznamenala, ale napadlo mě to zmínit. Nedostatečná podpora také může být problémem.

18 Doporučení pro budoucí učitele v MŠ

Má doporučení pro budoucí učitele MŠ zní takto:

- Nabídnout dětem různé druhy materiálů a technik k tvoření.
- Důležitým faktorem je také vytváření prostředí podněcující k tvorbě.
- Dávat dětem volnost při výběru v tom, co chtějí tvořit – nechat jim tzv. „volnou ruku“, aby se mohly co nejlépe projevit.
- Podporování dětí v tom, aby sdílely své nápady a práce s ostatními.
- Podpora jejich kreativního myšlení a projevu vlastních názorů.
- Naučit je se nevzdávat, když něco nevyjde dle plánu.
- Podpora v přemýšlení o různých způsobech řešení problému a učení vidět věci z různých perspektiv.
- Poskytování inspirace a podpora v hledání inspirace ve svém okolí či uměleckých dílech.
- Berme v úvahu, že děti se mohou rozvíjet v různých oblastech tvořivosti a důležité je podporovat dítě v jeho jedinečných zájmech a schopnostech.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo s dětmi provést několik činností na téma možnosti rozvíjení tvořivosti v mateřské škole. Zabývali jsme se výtvarnou tvořivostí s mezioborovými přesahy, do kterých spadají například hudební, pohybová nebo dramatická tvořivost. Tento námět jsem nejprve rozebrala v části teoretické, kde jsem se zaměřila na všeobecnou definici tvořivosti a dále se zabývala jejím zkoumáním, znaky, druhy, termíny a nechyběly ani tvořivé předpoklady u dětí. Dále jsem rozebrala i hudební, pohybovou či dramatickou tvořivost.

Získané poznatky jsem využila v praktické části, kdy jsem vymyslela a zrealizovala několik činností týkajících se tvořivosti.

Když jsem přemýšlela, jak toto téma uchopit, věděla jsem, že to nebude úplně snadné. Musela jsem si řádně promyslet obsah, jelikož je to hodně obecné téma.

Realizaci činností jsem si rozvrhla do dvou dnů a skvěle se to stihlo. Musela jsem začít aktuálním tématem, které v mateřské škole zrovna probírali a pozvolna jsem navázala na téma emoce. Přemýšlela jsem, jak by se mi dětem dobře toto téma vysvětlovalo a napadlo mě, že to můžu na začátek propojit s počasím. Díky tomu to děti velice dobře pochopily. Snažila jsem se zvolit pestré aktivity odpovídající tématu.

První aktivita je zaměřena na výtvarnou tvořivost na námět „Jaké by to bylo, kdyby z nebe padal barevný déšť?“. Zde děti volně tvoří na velké papírové plátno pomocí prstových barev a poté v díle nacházíme zajímavé emoce pomocí papírových rámečků. Děti projevily svou tvořivost tím, že si představily vzhled světa po tom, co padal barevný déšť. Spontánně nanášely barvy jednu přes druhou. Druhá aktivita se zabývá emocemi, kterou ztvárňují pomocí pohybu. Ostatní hádají, o kterou emoci se jedná, a to samé hledají i v poslední činnosti toho dne, která je zaměřena na hudební tvořivost. Nejprve využíváme zvuky, které dokážeme vydat ústy a poté hudební nástroje. Zde se každé z dětí zamyslelo nad emoci, kterou chce předvést a tvořivě se projevilo pomocí pohybu a hudebního nástroje, kdy byl každý nápad originální. První den, kdy jsem děti uvedla do dané problematiky, se povedl a uchopily to velice dobře. Téma emoce prožívaly a dokázaly to i skvěle předvést. Další den jsme s tímto námětem pokračovali a tentokrát jsme zapojili i příběh, jehož části děti propojovaly s uměleckými díly, které jsem rozprostřela na zem. Opět následovalo emoční propojení jak s příběhem, tak i uměleckými díly. Svou tvořivost prokázaly tím, že vymýšlely pokračování příběhu a upustily uzdu své fantazie. Také při přiřazování uměleckých děl nechyběla fantazie. Bylo zajímavé pozorovat, jak to prožívají a hluboce se nad tím zamýšlejí.

Závěrem si každé z dětí ve své představě vymyslelo podobu dané části příběhu, kterou si vylosovaly a poté ji ztvárňovaly na papír. Tvořivost se zde projevila ve formě fantazijního malování. Při poslední činnosti musely obhlédnout díla ostatních a správně se seřadit. Tvořily příběh pomocí svých děl.

Každou činnost jsem podrobila reflektivní bilanci analýzy pomocí otevřeného kódování. Zvolila jsme takové kódy, které odpovídaly nashromážděným datům z tvořivých aktivit. Myslím, že celkově téma tvořivost, jsem pojala správně a dle svého uvážení jsem provedla činnosti tomu odpovídající. Každý z nás je tvořivou osobností a to, co dennodenně děláme, je svým způsobem také tvoření. Poslední věcí, kterou jsem se v mé práci zabývala, byla formulace doporučení pro budoucí učitele MŠ, ke kterým jsem došla při tvorbě bakalářské práce.

Seznam literatury

Odborné publikace:

MACHKOVÁ, Eva. *Dramatika, hra a tvořivost*. Jinočany: H & H, 2017. ISBN 978-80-7319-125-2.

PAYNE, Helen, 2011. *Kreativní pohyb a tanec ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 2. Přeložil Lenka STAŇKOVÁ, přeložil Radana SYROVÁTKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-887-6.

HAZUKOVÁ, Helena, 2011. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. Nahlízet – nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

SLAVÍKOVÁ, Petra, 2020. *Dětská hudební tvořivost v preprimárním vzdělávání*. [Praha]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7603-124-1.

MAISEL, Eric, 2002. *Trénink kreativity: podněty pro rozvinutí tvořivého potenciálu na celý rok*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-677-2.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana, c2014. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí: dítě a jeho psychika – poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe. *Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání*. ISBN 978-80-7496-163-2.

POLÁKOVÁ, Petra, 2019. *Jak rozvíjet pohyb, emoce a smysly: pozorné a spokojené dítě*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0760-5.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

Internetové zdroje:

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Josef Istler Pavučina 1944 [online]. [cit. 2023-03-31]. Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/pavuciny-108558/>

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Josef Istler Květen 1945 [online]. [cit.2023-03-31]. Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/kveten-108559/>

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Jan Bačkovský bez názvu 2016 [online]. [cit.2023-03-31] Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/-112700/>

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Tomáš Absolon bez názvu 2015 [online]. [cit.2023-03-31] Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/bez-nazvu-113085/>

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Jan Svoboda Modré spirály 2013 [online]. [cit.2023-03-31] Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/modre-spiraly-8369/>

Artlist – Centrum pro současné umění Praha: Jan Merta Poháry 1993 [online]. [cit.2023-03-31] Dostupné z:

<https://www.artlist.cz/dila/pohary-1226/>

Resumé

Bakalářská práce obsahuje kvalitativní výzkumnou sondu, která prohloubí reflexi realizované výuky. Hlavním cílem bylo zhodnotit a popsat možnosti rozvíjení tvořivosti v mateřské škole při různých činnostech – zejména výtvarných, ale také například při hudebních, pohybových či dramatických. V praktické části jsem navrhla pět výtvarných činností s mezioborovými přesahy s cílem u dětí rozvíjet tvořivost. Činnosti jsou koncipovány v souladu s RVP PV vychází z umění 20. a 21. století. V závěru jsem zformulovala doporučení pro budoucí učitele mateřské školy, jak rozvíjet u dětí tvořivost.

SUMMARY

The bachelor's thesis contains a qualitative research probe that deepens the reflection of the implemented teaching. The main goal was to evaluate and describe the possibilities of developing creativity in kindergarten during various activities – especially art, but also, for example, music, movement or drama. In the practical part, I proposed five art activities with interdisciplinary overlaps with the aim of developing children's creativity. The activities are designed in accordance with the RVP PV is based on the art of the 20th and 21st centuries. In the end, I formulated recommendations for future kindergarten teachers on how to develop children's creativity.

Seznam obrázků

Obrázek 1 – děti tvoří barevný svět	28
Obrázek 2 - děti tvoří barevný svět.....	29
Obrázek 3-konečný výtvar s rámečky	29
Obrázek 4-děti předvádějí emoce pohybem.....	31
Obrázek 5-děti předvádějí emoce pohybem.....	31
Obrázek 6-děti si vybírají hudební nástroje	33
Obrázek 7-jedno z dětí hraje na hudební nástroj	34
Obrázek 8-děti vybírají obrázky k daným částem příběhu.....	39
Obrázek 9-děti vybírají obrázky k daným částem příběhu.....	40
Obrázek 10-Děti vymýšlejí pokračování příběhu	40
Obrázek 11- děti si losují lístečky s dějem příběhu	42
Obrázek 12-děti malují děj příběhu	42
Obrázek 13-společně si výtvary prohlížíme	43
Obrázek 14-děti se řadí se svými obrázky dle děje.....	43
Obrázek 15- děti se řadí se svými obrázky dle děje.....	44
Obrázek 16 - motivace příběhem.....	46
Obrázek 17-nezvyklé výtvarné prostředky	46
Obrázek 18- experiment a objevování	47